

Opiskelijat, 2012.

Tämän julkaisun valokuvien yhteydestä on turvallisuussyistä poistettu afganistanilaisten kuvaajien nimet. Kreditoimattomat kuvat ovat hankkeen kurssilaisten ottamia ja osa Kirsi Mattilan kuratoiman Afganistan naisten silmin -näyttelyn satoa.

Sisällysluettelo

3	Yhdessä oppimassa
5	Alussa oli pyyntö
7	Matkaan!
8	Sparrausta ja purkusessioita
9	Miten mielikuvitusta opetetaan?
10	Paikallista kulttuuria kunnioittaen
11	Turvallisuustilanne heikkenee
12	Epäluuloista yhteistyöhön
15	Rajoittavat kunniakäsitykset
16	Toimittajan arjen uhkat
17	Riemua tv-studiossa
18	Afganistan naisten silmin
19	Viimeinen vuosi yhdistyksen siipien suojassa
19	Välitilinpäätös: viisisataa koulutettua naistoimittajaa
20	Oppeja tulevaa varten
21	Verkosto jatkaa koulutuksia
21	Partasuut palaavat
24	Lähteet

Yhdeksän vuotta yhdessä oppimista

Naistoimittajat ry:n Learning Together -hanke Afganistanissa avarsi molempia osapuolia

TEKSTI KRISTIINA SARASTI

Yhdessä oppimassa

Learning Together oli Naistoimittajat ry:n ja afganistanilaisen naistoimittajajärjestön yhdeksänvuotinen koulutusyhteistyöprojekti.

Vuosina 2009–2017 suomalaiset järjestivät yhdessä paikallisten yhteistyökumppanien kanssa Afganistanissa koulutuksia ja työpajoja, joissa käsiteltiin muun muassa eri juttutyyppejä, haastattelutekniikoita, kuva- ja monikanavajournalismia, vaalijournalismia, rauhanneuvottelujen seuraamista, online-uutisointia, toimittajan jaksamista ja median roolia demokratiassa.

Kaikilla kursseilla teetettiin paljon ryhmätöitä ja valokuvaustehtäviä, ja niille kutsuttiin usein paikallisia puhujia. Kurssilaiset myös tekivät vierailukäyntejä kotimaansa kohteisiin ja kaksi kertaa Suomeen.

Naistoimittajat ry:n Afganistan-projekti jos mikä henki sitä Suomen pitkäaikaista ulkopoliittista tavoitetta ja **Sanna Marinin** hallituksen hallitusohjelman linjausta, että Suomen on oltava kokoaan suurempi toimija maailmalla.

Pieni naistoimittajien yhdistys pyöritti kunnianhimoista koulutusprojektia, jotta afganistanilaiset naistoimittajat voisivat ottaa paikkansa yhteiskunnassa ja aktiivisesti osallistua maansa jälleenrakentamiseen kohti rauhaa, ihmisoikeuksia ja demokratiaa.

”Hanke edisti juuri niitä arvoja, joita Suomi toisti Afganistanissa ajavansa: naisten ja tyttöjen aseman parantamista, naisten am-

matillisen osaamisen vahvistamista ja naisten osallisuuden lisäämistä yhteiskunnassa”, kirjoitti toimittaja **Katri Merikallio** *Suomen Kuvalehdessä* syyskuussa 2021.

Hankkeessa mukana olleista suomalaisista toimittajista moni on jatkanut yhteistyötä afganistanilaisten kanssa vuoden 2017 jälkeenkin samannimisen mutta epävirallisen, rekisteröimättömän Learning Together -verkoston puitteissa.

Learning Together -koulutushanke vahvisti afganistanilaisten naistoimittajien ammatillista itsetuntoa ja paransi heidän työllistymismahdollisuuksiaan. Se myös auttoi afganistanilaisia naistoimittajia verkostoitumaan, tekemään yhteistyötä, välittämään oppimaansa ja toimimaan voimaannuttavina roolimalleina yhteiskunnassaan.

Suomalaisten Afganistanin-koulutusmatkat ja afganistanilaisten Suomen-opintomatkat avasivat molempien osapuolten maailmankuvaa ja ymmärrystä kulttuurisista eroista.

Aivan erityisesti avartui afganistanilaisten naistoimittajien käsitys naisten mahdollisuuksista ja demokratian toimintaperiaatteista. He olivat kasvaneet maassa, joka oli ollut sodassa tai sodan kaltaisessa tilassa 1970-luvun lopulta lähtien ja jonka patriarkaalisessa kulttuurissa nainen oli miehen omaisuutta.

Ei ihme, että afganistanilaiset naistoimittajat ihastelivat muun muassa sitä, että Suomessa naistoimittajat voivat kävellä

Kyyhkynen, 2012. Taustalla Mazar-i-Shariffin moskeija.

eduskunnan kuppilaan ja nykäistä ministeriä hihasta ja että nämä voivat vapaasti liikkua luonnossa ilman saattajaa.

Osana hanketta Naistoimittajat ry myös koulutti kahdeksan paikallista naistoimittajaa kouluttajiksi, jotka pystyivät jatkamaan koulutustoimintaa ympäri Afganistania suomalaisten koulutusprojektin loputtua.

Kun sunnalainen ääriliike Taleban kaappasi uudelleen vallan elokuussa 2021, pääosa afganistanilaisista naistoimittajista joutui lopettamaan työnsä.

Learning Together -verkoston suomalaiskouluttajista moni pitää edelleen jatkuvasti yhteyttä kouluttamiinsa afgaanitoimittajiin, jotka ovat joutuneet jättämään työnsä ja piilottelevat nyt Talebanilta. Työnsä ja kansainvälisten kontaktiensa vuoksi heidän henkensä on jatkuvassa vaarassa.

Näiden naisten viesti suomalaiselle ja kansainväliselle yhteisölle on yksiselitteinen: älkää unohtako meitä.

Siksi nyt on erinomainen hetki koota yhteen, mikä Learning Together -hanke oli, mitä se sai aikaan, mitä siitä voidaan oppia ja miten sen kouluttajat näkevät maan nykytilanteen.

Alussa oli pyyntö

Projektin siemenet kylvettiin jo vuonna 2007, kun Naistoimittajat ry:n silloinen puheenjohtaja **Eeva Koskinen** tapasi afganistanilaisen naisjärjestön NAWA:n (New Afghanistan Women Association) puheenjohtajan **Shafiqqa Habibin** YK:n naistenrahaston Unifemin järjestämässä tilaisuudessa Kabulissa.

”Habibi tiesi, että Suomi on koulutuksen luvattu maa. Hän pyysi, että Naistoimittajat ry järjestäisi afganistanilaisille naistoimittajille jatkokoulutusta. Idea oli mielestäni hieno, ja kaikki lähti siitä”, Koskinen sanoo.

Kun Koskinen palasi Suomeen, hän esiteli idean Naistoimittajat ry:n hallitukselle, ja sen jäsenet innostuivat siitä.

Koulutusprojekti päätettiin toteuttaa, ja sen nimeksi valittiin Learning Together, ”yhdessä oppimassa”. Nimi kuvaa hyvin hankkeen lähtökohtaa, sitä että kaikki lähti paikallisten tarpeista ja että tarkoitus oli oppia yhdessä.

”Emme mieltäneet itseämme vapauttajiksi tai valkoisiksi pelastajiksi, jotka lähtevät Afganistaniin istuttamaan paikallisiin omaa ajatusmaailmaansa”, Koskinen sanoo.

”Valkoisella pelastajalla” hän tarkoittaa länsimaissa yleistä tapaa maalata sankari valkoisesta, etuoikeutetusta ihmisestä, joka

ikään kuin ylhäältä päin auttaa huono-osaisempia pyrkimättä voimaannuttamaan heitä ja kääntäen fokuksen omaan, muka ratkaisevaan rooliinsa.

Rahoitusta projektiin yhdistys haki Suomen ulkoministeriön järjestöjen kehitysyhteistyövaroista. Ulkoministeriö myönsi tukea edellyttäen, että suomalaiskouluttajat opiskelevat afgaanikulttuuria ja että yhdistys huomioi tarkoin turvallisuusnäkökohdat hanketta suunnitellessaan ja toteuttaessaan.

Yhdistys teki työtä käskettyä. Koskinen matkusti keväällä 2008 hankkeen kartoitusmatkalle Afganistaniin yhdessä Naistoimittajat ry:n jäsenen, toimittaja **Päivi Nikkilän** kanssa.

Tuolla reissulla Koskinen ja Nikkilä tapasivat afganistanilaistaustaisen, Suomeen vuonna 2004 muuttaneen toimittaja **Shakiba Adilin**, joka oli Afganistanissa tekemässä dokumenttia. Koskinen pyysi Adilin Afganistan-hankkeen konsultiksi. Adilista tuli kahden kulttuurin välittäjä koko hankkeen ajaksi.

Naistoimittajat ry valitsi hankkeen ensimmäiseen ohjausryhmään Eeva Koskisen, **Anne Hyvösen**, **Kirsi Mattilan**, **Päivi Nikkilän**, **Meri Eskolan**, **Tiina-Maija Lehtosen** ja **Annu Kekäläisen**.

Ulkoministeriön edellyttämä turvallisuuskartoitus oli tarpeen, koska tilanne Afganistanissa oli varsin epävakaa.

Yhdysvallat ja sen liittolaiset olivat vuonna 2001 syrjäyttäneet maata viisi vuotta hallinneen Talebanin, ja vuodesta 2002 alkaen monikansalliset ISAF-joukot (International Security Assistance Force) olivat yrittäneet pitää Afganistanissa yllä turvallisuutta ja tukea hallintoviranomaisia maan jälleenrakennusprosessissa.

Taleban kuitenkin jatkoi sissisotaansa ja teki vähän väliä pommi-iskuja. Köyhyyden ja konfliktien runtelemissa maassa länsimaalaisiin myös kohdistui jatkuvasti lunnaiden toivossa tehtyjen kidnappausten vaara.

Hyvösen mukaan turvallisuuskartoitus tehtiin yhdessä paikallisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Koskinen ja muutama muu suomalaistoimittaja olivat käyneet siviilikriisinhallinnan peruskurssin, ja jotkut kouluttajat olivat

olleet Punaisen Ristin turvallisuuskoulutuksissa. Afganistaniin lähteville suomalaistoimittajille järjestettiin turvallisuuskoulutusta muun muassa Kirkon Ulkomaanavun ja SPR:n asiantuntijoiden johdolla.

Suomalaistoimittajien värväminen kouluttajiksi oli helppoa. Koskisen mukaan ensimmäisille kurseille olisi ollut enemmän halukkaita lähtijöitä kuin oli mahdollista ottaa mukaan.

”Paikoista kilpailtiin, ja Naistoimittajat ry sai uusia jäseniä, kun Afganistanista kiinnostuneet liittyivät järjestöön. Projektia ympäröi hirveän kiva tekemisen meininki”, Koskinen sanoo.

Kouluttajat kullekin reissulle valittiin miettimällä, kenen osaamisalue vastasi parhaiten afganistanilaisten naistoimittajien toiveita ja kuka kestää paineet vaarallisella alueella.

”Maan uskottiin olevan nousemassa jaloilleen ja vääjäämättömän demokratiakehi-

tyksen alussa, joten useimpia meistä ei pelottanut lähteä sinne. Mukana oli myös pienten lasten äitejä. Turvallisuusriskeistä oltiin tietysti silti jatkuvasti tietoisia”, Koskinen sanoo.

Yhdeksän vuoden aikana maassa ehti käydä parikym-

Yhdeksän vuoden aikana maassa ehti käydä parikymmentä suomalaista naistoimittajaa.

mentä suomalaista naistoimittajaa.

Kaikki opettivat vapaaehtoisina ilman korvausta oman osaamisensa ja kokemuksensa pohjalta.

”Emme halunneet antaa viestiä, että näin tämä pitää tehdä, vaan näyttää miten suomalaiset osaajat työnsä tekevät”, Koskinen sanoo.

Mukaan lähtevät kouluttajat valmistelivat etukäteen kurssien sisällöt. Heistä kukin lähti opettamaan aluetta, jonka tunsivat parhaiten.

Afganistanin päässä yhdistyksen yhteistyökumppaneina projektissa toimivat alusta asti Suomen Kabuln-suurlähetystö, Habibin johtama NAWA, johon kuului Habibin vuonna 2005 perustama mutta vasta vuonna 2012 virallisesti rekisteröity kansalaisjärjestö AWJU (Afghan Women Journalist Union), Naisten asiain ministeriö ja Kabuln yliopiston journalistinen tiedekunta.

AWJU välitti suomalaisille paikallisten toimittajien ja toimittajaopiskelijoiden lisä-

Kurssilla Kabulissa, 2010. Pylvääseen nojaa Naistoimittajat ry:n Eeva Koskinen.

koulutustoi-veita, ja yliopiston journalistiikan opettajat kertoivat yliopistossa opiskelluista teemoista.

”Kurssien sisällöt räätälöitiin afganistanilaisten toiveiden pohjalta”, Koskinen sanoo.

Suomessa tärkein tuki tuli ulkoministeriöltä, jolta Naistoimittajat ry sai projektia varten avustusta lopulta kolmeksi kolmevuotiskaudeksi.

Yhdistys sai Suomesta apua myös Canonilta, Nokialta ja Toshibaalta, jotka lahjoittivat Afganistaniin vietäviksi digikameroita, videokameroita ja kännyköitä. Monet yritykset lahjoittivat käytöstä poistettuja tietokoneita. Adobe Systems Nordic lahjoitti Photoshop Elements -kuvankäsittelyohjelmia, ja kirjapaino Markprint lahjoitti valokuvakorttien painatuksen.

”Halusimme, että kuvajournalismia voisi- vat treenata nekin afganistanilaisnaiset, joilla ei ollut omaa kameraa”, Hyvönen sanoo.

Projektin alkaessa media oli jo murrok- sessa: vuodesta 2007 asti älypuhelimet olivat tuoneet internetin ainakin useimpien länsi- maalaisten taskuihin, ja printtilehdet menet- tivät markkinoita digijournalismille.

”Varsinkin naistoimittajaopiskelijat kai- pasivat digita-itojen opetusta, koska sikäläi- sessä erittäin patriarkalisessa yhteiskunnassa miehet omivat helposti kaikki uudet laitteet myös toimituksissa. Halusimme vahvistaa naisten asemaa työpaikoilla”, Koskinen sanoo.

Kurssien välissä kameroita, kännyköitä ja kannettavia säilytettiin AWJU:n toimistossa, mistä ne olivat paikallisten naistoimittajien lainattavissa.

Afganistanilaisilta yhteistyökumppaneil- ta ei edellytetty taloudellista osallistumista, koska heillä ei ollut siihen mahdollisuuksia. Paikalliset yhteistyökumppanit hoitivat kurs- seista tiedottamisen ja auttoivat suomalaisia turvallisten koulutus- ja majoituspaikkojen etsinnässä.

”Esimerkiksi Naisten asiain ministeriön maakuntatiedottajat levittivät sanaa koulu- tuksista myös maakuntien naisille, ja yksi kurssi pidettiin ministeriön tiloissa”, Koski- nen sanoo.

Matkaan!

Ensimmäiselle kurssille Kabuliin lokakuussa 2009 lähtivät Anne Hyvönen, Kirsi Mattila, Päivi Nikkilä, Eeva Koskinen ja Ylen toimitta- ja **Erja Tuomaala**.

Hyvönen kertoi uutisjournalismista, Tuomaala radiotyöstä, Nikkilä kameran käytöstä ja radiotyöstä, Mattila käsikirjoit- tamisesta sekä kuva- ja videojournalismis- ta ja Koskinen rauhantyöstä. Nikkilä toimi myös projektin suomalaisena koordinaat- torina.

Kurssilla oli kaksikymmentä afgaaninais- ta eri medioista, ja siellä käsiteltiin pääasias- sa kuvajournalismia, uutisia, dokumentteja, sosiaalista mediaa, netin käyttöä ja lähdekri- tiikkiä, journalistin eettisiä ohjeita ja median roolia demokratiassa.

Kirsi Mattilan mukaan kuvajournalismil- la oli tärkeä paikkansa jokaisella kurssilla jo siksi, että kouluttajat eivät osanneet paikal- listen käyttämää darin kieltä eikä koulutetta-

vien englannin taito ollut kaksinen.

”Kuvajournalismi on verrattain helposti kommunikoitavaa. Oli nautinnollista miettiä yhdessä kurssilaisten kanssa, mikä kussakin kuvassa on hyvää ja mikä huonoa”, Mattila sanoo.

Mattila selitti, miten kuvakompositio rakennetaan hyväksi ja puhuttelevaksi, miten kuvakulmilla luodaan mielikuvaa ihmisen asemasta, miten haavoittuvassa asemassa olevia kuvataan kunnioittavasti ja miten kuvataan suojaten ihmisen henkilöllisyyttä.

Mattilan mukaan Afganistanissa on paljon hyvin haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, ja varsinkin naiset käsittelevät journalismissaan usein sosiaalisia kysymyksiä.

”Siksi oli hyvin tärkeää miettiä heidän kanssaan, miten esimerkiksi suojella köyhien, invalidisoituneiden, prostituoitujen ja huumeidenkäyttäjien henkilöllisyyttä kuvattaessa”, Mattila sanoo.

Mattila kertoo jakaneensa kuvajournalismiluentojen jälkeen osallistujille aina kamerat ja lähettäneensä heidät soveltamaan oppimaansa käytäntöön.

”Tehtävänä saattoi olla esimerkiksi kuvata sama kohde alakulmasta, silmien tasalta ja yläkulmasta. Joskus keskityttiin ihmisten, joskus tilojen tai tilanteiden kuvaamiseen”, Mattila kertoo.

Seuraavana tai sitä seuraavana päivänä Mattila keräsi kurssilaisten ottamat kuvat ja lajitteli ne kurssilaisten omiin kansioihin.

”Valitsin jokaisen otoksista parhaan kuvan ja havainnollistin seuraavana päivänä sen kautta, mikä toimii. Pohdimme myös sitä, mitä parantamisen varaa joissain kuvakompositioissa oli ja miksi esimerkiksi kerjäläisestä ei kannata ottaa kuvaa yläkulmasta”, Mattila kertoo.

Hyvösen mukaan kursseilla piti myös selvittää, miten media toimii ja mikä on toimittajan rooli yhteiskunnassa.

”Paasasin, että olkaa kriittisiä, ottakaa asioista selvää, älkää nuolko vallanpitäjiä, tehkää työnne itsenäisesti. Ydinasia oli, että he hahmottivat, mikä on heidän roolinsa toimittajana yhteiskunnassa ja miten he voivat tienata omat rahansa ja elättää itsensä työllään”, Hyvösen sanoo.

Puhuessaan median roolista demokratiassa kouluttajat kertoivat, miten median edustajat demokratioissa toimivat valtaapitävien kanssa.

”Afganistanilaisista oli ihmeellistä, kun kerroimme, että Suomessa toimittaja voi kävellä eduskunnan kuppilaan ja kysyä ministereiltä ja kansanedustajilta mitä haluaa.

Afganistanissa on todella vaikea järjestää tapaamisia ministerien kanssa, eivätkä toimittajat olleet siellä tottuneet seuraamaan poliittista päätöksentekoa”, Koskinen kertoo.

Eräs kurssilainen ilmaisiikin ihmetyksensä siitä, miksi tavata uudelleen ministeri, jonka on jo aiemmin tavannut.

Koskisen mukaan Afganistanin peruskoulutuksen taso on niin huono, että kurssilaiset olisivat tarvinneet yleissivistävää opetusta paljon enemmän kuin kurssien puitteissa oli mahdollista antaa.

”Kaikki sikäläiset toimittajat tarvitsisivat minusta journalististen taitojen lisäksi paljon keskustelua demokratiasta, yhteiskunnan koneiston toiminnasta, rauhanneuvotteiluista sekä median roolista ja paikasta tämän kaiken seuraamisessa”, Koskinen sanoo.

Koska afganistanilaisten journalistien opiskelijoiden englannin kielen taito ei yleensä riittänyt vaativien sisältöjen ymmärtämiseen ja kommunikointiin, kursseille palkattiin aina journalistisen sanaston hyvin tunteva tulkki. Paikalliset yhteistyökumppanit auttoivat sopivien tulkkien löytämisessä.

Kurssilla vieraili Naisten asiain ministeriön apulaismministeri **Mojgan Mostafavi**, joka saatiin vieraaksi monena myöhempänäkin vuonna. Seuraavien vuosien kursseilla vieraili myös suurlähettiläitä, kansanedustajia, naisjärjestöjen edustajia ja varapresidenttiehdokas.

Sparrausta ja purkusessioita

Journalistien lisäkoulutusta kaivattiin Afganistanissa kipeästi, koska valtio-omisteisen yliopiston opetus ei ollut riittävää edes maan parhaassa yliopistossa Kabulissa.

Sekä Koskisen että Hyvösen mielestä Kabuln yliopisto tuntui pysähtyneen Neuvostoliiton aikoihin eli vuosiin 1979–1989, jolloin Neuvostoliitto kävi Afganistanissa sotaa päämääränään estää Yhdysvaltain vaikutusvallan lisääntymisen alueella ja auttaa Afganistania rakentamaan sosialistinen yhteiskuntajärjestelmä.

Koskisen mukaan vaikutti siltä, että 2000-luvun kriisinhallintaoperaatioon osallistuneet maat ja Afganistanin valtionhallinto eivät olleet tehneet yliopistojen kehittämiseksi mitään.

”Kaikki oli tosi alkeellista”, Koskinen sanoo.

Hyvösen mielestä sikäläinen journalistikan opetus oli myös erittäin passivoivaa.

”Se näkyi opiskelijoiden olemisessa ja asennoitumisessa. Opetus oli täysin teoreettista eikä antanut käytännön valmiuksia toimittajana toimimiseen”, hän sanoo.

Rukoushetki 2009. Kuva: Kirsi Mattila.

Suomalaisten kurseilla oli useimmiten yliopiston journalistiikan linjan viimeisen vuoden opiskelijoita, joilla ei ollut vielä juurikaan käytännön kokemusta.

”Halusimme luoda heille kurseilla turvallisen ympäristön, jossa he voivat rauhassa kokeilla ja opetella ilman että kukaan pilkkaa tai päällepäsmäröi. Siellä oli helppo tunnistaa, että en osaa sitä tai tätä”, Koskinen sanoo.

Hyvösen mukaan kurseille tulijat kaipasivat kipeästi rohkaisua ja kannustusta. Naiset ovat toimittajinakin Afganistanissa kakkosluokan kansalaisia miehiin nähden, ja monet heistä vaikuttivat Hyvösestä ”littanaan lyödyiltä”.

Suomalaiskouluttajat halusivat kaikin tavoin vahvistaa kurssilaisten itsetuntoa ja luotamusta ammatillisiin mahdollisuuksiinsa.

”Mentoroivan menettelymme kautta halusimme luoda heille tunteen, että sillä mitä he tietävät ja pitävät tärkeänä on väliä, sekä rohkeutta jatkaa ammatissa sosiaalisesta painostuksesta huolimatta. Ihmisen itsetunnon pönkittäminen edellyttää toistoa, toistoa, toistoa”, Hyvönen sanoo.

Kurssin alussa kouluttajat juttelivat aluksi kahden kesken jokaisen kurssilaisen kanssa ja kyselivät toiveita kurssin suhteen. Lopuksi kerättiin toiveet seuraavaa kurssia varten.

Hankkeen ensimmäiseen ohjausryhmään kuuluneella toimittaja Tiina-Maija Lehtosella oli myös työnohjaajan koulutus.

Kun suomalaistoimittajat palasivat Afganistanista Suomeen, Lehtonen piti heille purkusession.

Lehtosen mukaan Afganistaniin oli lähtenyt urhea, korkeamoraalinen vastuunkantajien joukko, joka sitoutui vahvasti koulutustehtäväänsä. Istunnossa hän auttoi ryhmäläisiä purkamaan koulutusmatkoilla syntynyttä henkistä taakkaa.

Lehtonen pestattiin vetämään purkusessio Afganistanin-kävijöille myös useiden myöhempien kurssien jälkeen.

”Ensimmäisen reissun jälkeen ryhmät ottivat myös paikan päällä käyttöön jokailtaiset purkusessiot, joissa käytiin läpi päivän aikana kuormittaneita tapahtumia”, Lehtonen kertoo.

Miten mielikuvitusta opetetaan?

Lokakuun 2010 Kabulin kurssin yhtenä teemana oli ideointi, ja se osoittautui vaikeammaksi kuin kouluttajat olivat ajatelleet.

”Kurssien osallistujat olivat eläneet koko elämänsä sotatilassa tai sodan kaltaisessa tilassa, joten heidän elämänsä oli ollut lähinnä selviytymistä. Heillä ei ollut ollut aikaa tai mahdollisuuksia lukea, kirjoittaa ja kuvitella, eikä heille ollut kehittynyt juurikaan mielikuvitusta.

Kun yritimme ideoida juttuja, heidän oli tosi vaikea kuvitella yhtään mitään. Tämä oli iso ongelma, mielikuvitusta on vaikea opettaa parin viikon kurssilla”, Koskinen sanoo.

Koskisen lisäksi kouluttajina olivat sillä kertaa Meri Eskola, Anne Hyvönen ja Kirsi Mattila.

Mukana oli 22 kurssilaista, ja aihealueina olivat ideoinnin lisäksi juttutyypit, henkilöhaastattelu, henkilökuvaukset, reportaasi, journalismi konfliktissa ja toimittajan identiteetti.

Eskola opasti kurssilaisia muun muassa internetin käytössä, Hyvönen ja Mattila kuvajournalismissa ja Koskinen rauhankysymyksissä.

”Minä ja Kirsi Mattila kävimme vetämässä yhden kurssin myös Kabulin yliopistolla. Siellä naiset istuivat takarivissä ja miehet eturivissä, ja vain miehet kertoivat mielipiteistään”, Hyvönen sanoo.

Koskinen esitteli kurssilaisille YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325, ”Naiset, rauha ja turvallisuus”, joka koskee rauhan, turvallisuuden, kehityksen ja ihmisoikeuksien periaatteiden toimeenpanoa.

Sen tavoitteena on vahvistaa naisten roolia ja päätösvaltaa konfliktien ehkäisyssä, ratkaisemisessa ja rauhankorjauksessa sekä edistää naisten turvallisuutta ja tyttöjen, naisten, poikien ja miesten erityistarpeiden huomioimista.

Kursseilla pohdittiin, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita päätöslauselman soveltamisessa on Afganistanin rauhankorjausprojektissa ja millaisin journalistisin keinoin siitä voisi tiedottaa afganistanilaisille.

”Kun puhuimme rauhasta ja turvallisuudesta ja 1325-toimintasuunnitelmasta, tuli näkyviin, miten erilaisia ajatuksia naisten asemasta kurssilaisilla oli keskenään. Ihmisen perhetaustasta, viiteryhmästä ja yhteiskunnallisten kiinnostuksenkohteiden määrästä riippui, miten suuria aiheita hän oli valmis käsittelemään. Osa ei osannut ajatella kuin oman konkreettisen elämänpiirinsä asioita”, Koskinen sanoo.

Hyvösen mukaan kouluttajat varoivat luomasta vaikutelmaa, että ”täältä me sankarit tulemme teitä raukkoja auttamaan”. He kertoivat afganistanilaiskollegoilleen pitkästä kamppailusta, jonka Suomen naiset ovat käyneet saadakseen äänioikeuden, oikeuden

omaan rahaan, oikeuden opiskella ja mahdollisuuden siirtyä työelämään.

”Kuuntelimme heidän kokemuksiaan ja kerroimme omistamme. Pyrimme luomaan yhteyden tunnetta ja tunnetta siitä, että olemme samassa veneessä”, Hyvönen sanoo.

Paikallista kulttuuria kunnioittaen

Hyvösen ja Koskisen mukaan tärkeä lähtökohta oli osallistujien turvallisuuden varmistaminen riittävällä määrällä kulttuurisensitiivisyyttä. Siksi miesten ja naisten vastakkainasettelua ei haluttu lietsoa.

”Se olisi vaarantanut kurssilaisten turvallisuuden, heillä ei ollut mahdollisuutta pärjätä patriarkalisessa yhteiskunnassa muuten kuin jollain tavalla sopeutumalla siihen”, Hyvönen sanoo.

Hänen mukaansa kouluttajien oli hyväksyttävä lähtötilanne ja autettava naisia löytämään omat tapansa selvitä patriarkaatin ikeessä.

”Emme lietsoneet vallankumousta emmekä menneet paikalle rähinäasenteella, että

nyt heitetään ikivanhan paimentolaiskulttuurin vakiintuneet tavat jonkkaan. Menimme paikalle sammutetuin lyhdyin ja pyrimme pikkuhiljaa auttamaan naisia löytämään oman voimansa”, Hyvönen sanoo.

Koskisen mukaan omaa retoriikkaa piti jatkuvasti tarkkailla.

”Suomessa voi puhua joskus huolettomasti, että miehet aina sitä ja tätä, mutta siellä sellaista piti välttää. Edistyskäsittelykin afganinaiset yleensä kunnioittivat elämänsä miesten määräysvaltaa, ja olisi ollut todella härskiä yrittää romuttaa sitä sivustapäin”, Koskinen sanoo.

”Kohtelimme myös kunnioittavasti mieskoordinaattoreita ja otimme huomioon paikalliset pukeutumiskoodit ja tavat, kuten sen, että miehet eivät sano naisille kädestä päivää, koska kokevat naiset saastaisiksi”, Hyvönen sanoo.

Kouluttajat korostivat, että yhteiskunnassa tarvitaan sekä naisia että miehiä.

”Kerroimme, että parhaat tulokset saadaan yhteistyössä ja että esimerkiksi Suomessa jo tasa-arvolakikin edellyttää, että päättävissä elimissä on miehiä ja naisia”, Koskinen sanoo.

Hienotunteisuudesta huolimatta epäkohdistakin puhuttiin.

Hienotunteisuudesta huolimatta epäkohdistakin puhuttiin.

Kuten siitä, että Afganistanissa naistointimittajat saivat tehdä miehiä paljon enemmän töitä, jotta he tulivat vakavasti otetuiksi. He myös saivat samasta työstä pienempää palkkaa.

Mattilan mukaan naistointimittajiin ei luotettu toimituksissa samalla tavoin kuin miestointimittajiin.

”Heitä ei esimerkiksi päästetty useinkaan juttukeikoille raportoimaan tilanteita. Heihin kohdistui toimittajina myös suurempaa väkivallan uhkaa”, Mattila sanoo.

Afganistanilaisilla televisioasemilla taas naisia kaivattiin Hyvösen mukaan lähinnä ruutukasvoiksi lukemaan miesten, eli ”varsin naisten toimittajien”, kirjoittamia uutisia.

Naisilla oli siinä yhteiskunnassa hyvin rajallinen toimintasäde suhteessa miehiin jo ennen Talebanin valtaannousua, Koskinen sanoo. Usein ainoana ratkaisuna näyttäytyi oman radio- tai tv-aseman perustaminen.

Afganistanissa menestys oli Koskisen mukaan mahdollista niille naisille, jotka saivat perheeltään ja suvultaan tukea ja oppivat luovimaan traditioiden läpäisemässä, miesvaltaisessa yhteiskunnassa. Shafiq Habibi oli hänen mukaansa tästä hyvä esimerkki.

”Hänellä oli oma tv-asema, jota hän oli pitänyt Neuvostoliiton ajoista alkaen, mujahedien rähinöiden ja ensimmäisen Taleban-kauden aikana. Hän osasi sopeutua käihinöihin ja löytää tavat toimia, vaikka vallassa olevat eivät toiminnalle olleetkaan suosiollisia”, Koskinen sanoo.

Turvallisuustilanne heikkenee

Miesjoukkoja täyttämässä autopommien jättämiä kuoppia.

Se näkyi avautui suomalaiskouluttajien eteen, kun he vuoden 2011 syksyllä saapuivat Kabuliin.

Uutistoimisto AFP:n haastatteleman YK:n erityisedustajan **Robert Watkinsin** mukaan kansalaisten ja avustustyöntekijöiden turvallisuus oli Afganistanissa tuolloin huonoin vuosikymmeneen. Naton edellisuotisten iskujen vuoksi kapinamieli oli levinnyt maassa laajalle ja levottomuudet lisääntyneet.

Suomen Kabul-suurlähetystö järjesti suomalaisille panssariauton ja turvamieskuljettajan. Sen ansiosta suomalaiset pystyivät liikkumaan kaupungissa olosuhteisiin nähden turvallisesti.

Suomalaisista mukana olivat Anne Hyvönen, Erja Tuomaala, Kirsi Mattila, **Piia Pousi** ja Eeva Koskinen.

Kahdestakymmenestäyhdestä tämänkertaisesta kurssilaisesta osa oli samoja kuin aiemmilla kursseilla, osa uusia.

Aiheina olivat radiojournalismi, videojournalismi, juttutyypit, työkalut parempaan journalismiin, uutisten ideointi oikeusministeriön tapaamisen jälkeen ja reportaasi siitä, miltä Afganistan näyttää kansainvälisessä uutisvirrassa.

Radiojournalismin opetusta oli toivottu, koska radion merkitys tiedonvälittäjänä on Afganistanissa poikkeuksellisen suuri. Syynä on, että lukutaidottomia on maassa niin valtavasti.

Wikipedian mukaan Afganistanin väestöstä vain 38,2 prosenttia osaa lukea. Miehistä lukutaitoisia on 52, naisista vain 24,2 prosenttia.

Koskisen mukaan Afganistanissa on paljon naisten radioasemia, koska oman radioaseman perustaminen on suhteellisen helppoa ja radion kautta toimittajat tavoittavat myös maaseudun naiset.

”Naisten radio-ohjelmissa puhutaan kaikesta naisten elämään kuuluvasta”, Koskinen sanoo.

Hyvösen mukaan kouluttajat panostivat yksilökohtaiseen käytännön opetukseen.

”Meillä ei ollut järkevää opetussuunnitelmaa, koska toimittajuus on kokonaisvaltainen ammatti, jossa kirjaviisuus ei ratkaise. Aivot pitää saada oikeaan asentoon, ja sitä me yritimme tehdä”, Hyvönen sanoo.

Kouluttajat opettivat kurssilaisille myös internetin käyttöä.

”Opetimme paljon ihan perusasioita ja muun muassa loimme kaikille sähköposti-osoitteet”, Mattila sanoo.

Kurssilaiset vierailivat muun muassa parlamentissa tapaamassa naiskansanedustajia.

”Halusimme saattaa yhteen paikallisia naistointimittajia ja muita naistointimijoita”, Koskinen sanoo.

Muina vuosina vierailukohteina oli muun muassa ministeriön ylläpitämä naisten turvatalo Kabulissa ja silloisen presidentin rouvan **Rula Ghanin** koti.

Elokuussa 2011 osa kurssilaisista pääsi tutustumisreissulle Suomeen ulkoministeriön hanketuen turvin.

”Suomeen tuleminen ei ollut mahdollista kaikille. Nekin, jotka pääsivät, kertoivat, kuinka vaikeaa lähteminen oli ollut, kun naapurit, sukulaiset ja työkaverit arvostelivat heidän isäänsä tai miehiään siitä, että nämä päästävät naiset lähtemään huorintekijöiden, sianlihansyöjien ja saatananpalvojien matkaan”, Hyvönen kertoo.

Suomessa kurssilaiset tapasivat poliitikkoja ja median edustajia. Kouluttajat huomasivat, kuinka hyvin kurssilaiset olivat alkaneet ryhmyytyä ja kuinka he tukivat toisiaan.

”Ministeri **Heidi Hautalan** tapaamisessa he rohkaistuivat kertomaan hyvin avoimesti kohtaamistaan vaikeuksista ja huolestaan maansa kehityksestä”, kirjoitti Eeva Koskinen kyseisen vuoden loppuraportissa.

Hyvöselle kolmas kurssi oli viimeinen. Hän iloitsi siitä, että koulutus oli selkeästi tuottanut tulosta.

”Jotkut kertoivat, miten olivat uskaltaneet kertoa toivomuksiaan esimiehelleen, ja moni alkoi kyseenalaistaa sitä yhteiskunnassa vallitsevaa asennetta, ettei naisten ajatuksilla ole merkitystä”, Hyvönen sanoo.

Epäluuloista yhteistyöhön

”Nähdään huomenna, *inshallah*.”

Koskisen mukaan afganistanilaiset nais-toimittajat lisäsivät toivotustensa loppuun yleensä darinkielisen ”jos Jumala suo” -lisäyksen, koska pommi-iskujen vaara oli maassa niin suuri, että seuraavaan näkemiseen ei tosiaan voinut luottaa.

Vuonna 2012 terroristit keskeyttivät hetkeksi myös Naistoimittajat ry:n kevätkurssin. Kurssipaikkana oli sillä kertaa Kabulin Naisten asiain ministeriö, ja kurssin aikana sen lähellä tehtiin pommi-isku, jonka takia ministeriö suljettiin. Sulku ei kuitenkaan kestänyt päivää pitempään, ja kurssia saatettiin jatkaa.

Kabulin kevätkurssille osallistui 28 nais-toimittajaa. Sen lisäksi Naistoimittajat ry toteutti samana vuonna kolme muutakin kurssia.

Toinen kevätkurssi oli Mazar-e-Sarifissa, ja siellä osallistujia oli peräti 38. Syksyn kurssille osallistui Kabulissa 25 ja Mazar-e-Sarifissa 33 naistoimittajaa.

Kouluttajina olivat **Pauliina Ståhlberg, Niina Karling, Hia Sjöblom**, Piia Pousi, **Reeta Nousiainen, Eeva Suhonen**, Kirsi Mattila ja Eeva Koskinen.

Yksi aiheista oli journalistin eettiset ohjeet. Koskisen mukaan aihe oli kurssilaisille teoriassa tuttu mutta käytännössä vieras. Afganistanissa oli totuttu näkemään lehdistä kuvia verisistä ihmisistä ja pommi-iskuissa irronneista ihmisen raajoista sekä lukemaan sairaalaan joutuneiden, vakavasti haavoittuneiden, shokissa olevien haastatteluja.

”Tätä kaikkea oli perusteltu sillä, että ihmisillä on oikeus tietää mitä tapahtuu. Me selitimme, että se ei ole oikein haavoittuneita tai kuolleiden omaisia kohtaan ja että noiden

kuvien kylvämä kauhu palvelee terroristien tarkoitusperiä”, Koskinen sanoo.

Koskisen mukaan uskonnollisuus läpäisee Afganistanissa koko yhteiskunnan, ja esimerkiksi lehdistön- ja sananvapaus on automaattisesti *Koraanin* kunnioittamista vähäisempi arvo. Niinpä journalistin eettisiin ohjeisiinkin piti aina lisätä loppukaneetti: ”Kaikki on näin, jos se ei ole *Koraania* vastaan.”

Mattilan ja Koskisen mukaan kouluttajille kirkastui Afganistanissa vähä vähältä, kuinka paljon jännitteitä eri etnisten ryhmien, heimojen, klaanien ja jopa perheiden välillä siellä on.

”Vastakkainasettelu ’me vastaan he’ on vahva, eikä afganistanilaisia ole helppo saada tekemään yhteistyötä”, Koskinen sanoo.

Afgaanien luottamusta toisiinsa vähentää Mattilan mukaan myös jatkuva pelko siitä, että kuka tahansa naapuri, työkaveri tai puolison suvun jäsen voi kuulua Talebaniin tai kannella Talebanin edustajille. Siksi voi olla vaikea luottaa muihin kuin verisukulaisiin.

”Kaikkea tekemistä varjostaa ajatus, että kuka vain voi olla se, joka paljastaa jotain Talebanille – joko kostaakseen tai pelastaakseen oman nahkansa. Ulkopuolisena tästä luottamuksen puutteesta ja etnisistä tai muista ristiriidoista on hyvin hankalaa puhua, mutta puhuimme toki silti rauhanjournalismista, demokratian rakentamisesta ja yhteistyön merkityksestä”, Mattila sanoo.

Koskisen mukaan yhteistyökyvyttömyys ja -haluttomuus oli Afganistanissa yllättävän voimakasta naistenkin kesken. Se päti myös aktivisteihin, toimittajiin ja kansanedustajiin.

”Muutosta kaipaavat perustivat helposti omia kansalaisjärjestöjään sen sijaan, että olisivat tehneet jotain yhdessä. Edes Naistoimittajat ry:n paikallisten yhteistyökumppanien yhteistyö ei sujunut kitkatta. Yliopisto ja AWJU tuntuivat kilpailevan keskenään kansainvälisten toimijoiden ja rahoittajien tarjoamista mahdollisuuksista”, Koskinen sanoo.

Kouluttajat tähdensivät kuitenkin jatkuvasti, että naisten aseman parantaminen edellyttää luottamuksen rakentamista ja yhteistyötä.

”Korostimme suomalaisten tapaa toimia yhdessä ja yhteistyössä siitä huolimatta, että asioista ollaan eri mieltä”, Koskinen sanoo.

Kouluttajat käyttivät usein esimerkkinä Suomen historiaa: sitä, miten köyhä ja sodan runtelema maa Suomi oli noin vuosisata sitten ja kuinka se yhteisin päätöksin kasvoi sellaiseksi kuin on.

Paimenessa, 2016.

Tori Mazar-i-Sharif, 2012.

”Mikään porukka tai puolue ei olisi yksinään saanut aikaan esimerkiksi päivähoiton ja koulutuslaitoksen kaltaisia uudistuksia, mutta kun kaikki tekevät yhteistyötä ja asettavat yhteisiä päämääriä, kehitystä voi tapahtua melko pienessäkin ajassa”, Koskinen sanoo.

Suomalaiskouluttajat pitävät yhtenä koulutusprojektinsa suurista onnistumisista sitä, että he toivat naistoimittajia eri puolilta Afganistania yhteen ja että paikallinen naistoimittajien järjestö AWJU kasvoi ja vahvistui koko projektin ajan. Yhdessä tekemisen oppi meni ainakin niiltä osin perille.

”Vahva naistoimittajien järjestö antaa voimaannuttavan esimerkin tytöille ja naisille sekä muille yhdistyksille siitä, että järjestäytyneellä toiminnalla voidaan toimia ja jopa saada muutoksia aikaan vaikeuksista huolimatta”, Eeva Koskinen kirjoitti vuosiraportissaan 2012.

Rajoittavat kunniakäsitykset

Vuonna 2013 kursseja oli peräti viisi. Kabulin kevään kahdelle kurssille osallistui yhteensä 52 ja Heratin kurssille 30 naistoimittajaa. Lokakuun Kabulin kurssille osallistui 24 ja Bamyenin kurssille 27 naistoimittajaa.

Kouluttajina toimivat Pauliina Ståhlberg, Niina Karling, Päivi Nikkilä, Kirsi Mattila, Piia Pousi ja Eeva Koskinen.

Yksi aiheista oli toimittajan jaksaminen. Naistoimittajan jaksaminen ei ole pieni kysymys maassa, jossa naisen ja toimittajan henki on jatkuvasti vaarassa.

”Vapaan journalismin tekeminen maassa, jossa väkivallan uhka on jatkuvasti läsnä, toimittajia uhkaillaan ja korruptio kukoistaa, on erittäin vaikeaa”, Koskinen sanoo.

Toimittajat ilman rajoja -järjestön lehdistönvapausvertailussa alkuvuodesta 2021 Afganistan sijoittui 122. sijalle 180 maan listalla eli maailman heikoimpaan kolmannekseen.

Afghan Journalist Safety Committeeen mukaan maan toimittajiin kohdistui viime vuonna 132 väkivaltaista hyökkäystä, ja viime joulukuussa *The Guardian* uutisoi, että maassa oli tapettu viisikymmentä toimittajaa vuodesta 2001 laskien.

Ennen Talebanin elokuista vallankaappausta medialla oli Shakiba Adilin mukaan

kuitenkin jonkinasteinen vapaus.

”Uskontoa ei saanut kritisoida vähäkään mutta presidenttiä ja hallitusta sai. Ennakkosensuuria ei poliittisten aiheiden suhteen ollut, mutta se ei toki tarkoittanut, etteikö kirjoituksilla tai ohjelmilla olisi ollut seurauksia. Toimittajia vainottiin ja tapettiin, ja erityisen herkästi sotalordit hermostuivat naistoimittajille”, Adil sanoo.

Adilin ja Koskisen mukaan Afganistanissa tytön ja naisen on niin vaikea päästä toimittajaksi, että kursseille päässeitä tyttöjä ja naisia saattoi jo pitää etuoikeutettuina.

”Afganistanin kaltaisessa syvästi traditionaalisessa yhteiskunnassa tytöt ja naiset eivät pääse toimittajiksi, elleivät saa perheen miespuolisilta jäseniltä lupaa tehdä niin”, Adil sanoo.

”Isän pitää olla sen verran avarakatseinen, että antaa tytön mennä kouluun, yläkouluun ja yliopistoon sen sijaan, että hänet naitettaisiin kymmenenvuotiaana”, Koskinen sanoo.

Afgaaninaisen tietä toimittajaksi mutkittaa Koskisen mukaan usein myös se, että valmistumisen jälkeenkin aviomies saattaa päättää, ettei vaimo saa tehdä toimittajan työtä. Jotkut perheet ja aviomiehet kokevat uhkaksi

sen, että televisiotyössä naisen kasvot voivat näkyä kaikelle kansalle. Afganistanissa on perinteisesti ajateltu, että naisen kasvojen näkyminen julkisuudessa pilaa hänen ja perheen maineen.

Mattilan mukaan kasvojen näyttäminen televisiossa tai dokumenteissa sa-

mastetaan elokuvissa esiintymiseen, ja sitä taas ajatellaan eräänlaisena prostituution muotona.

”Tästä syystä minunkin oli vaikea löytää päähenkilöä, kun halusin tehdä dokumentin työssä käyvästä afgaaninaisesta”, Mattila sanoo.

Koskisen mukaan toimittajan ammatti asettaa usein muitakin vaatimuksia, jotka pakottavat rikkomaan kunnialliseen naiseuteen liitettyjä normeja. Afganistanissa esimerkiksi ajatellaan, että hyvät naiset eivät kulje hämärässä.

”Varsinkin televisiostudioissa työskentelevien toimittajanaisten työvuorot kuitenkin usein loppuivat vasta pimeään aikaan”, Koskinen sanoo.

Paikallinen naistoimittajien järjestö kasvoi ja vahvistui koko projektin ajan.

Tämä normi piti huomioda myös kurseja järjestäessä. Kaikkien osallistujien piti ehtiä kotiin ennen pimeää, koska pimeällä liikkuvien katsottiin olevan vapaata riistaa.

Kouluttajien mukaan journalistiksi haluavia oli kuitenkin paljon.

Kursseilla naistoimittajat pääsivät pohtimaan myös vaalijournalismia ja naisten roolia rauhanneuvotteluissa.

Afganistan oli vasta demokratiakehityksensä alussa, eivätkä demokratian toimintaperiaatteet olleet paikallisille tuttuja.

Suomalaiskouluttajat auttoivat afganistanilaisnaisia ymmärtämään, kuinka tärkeä heidän ammattinsa on tällaisessa kehitysvaiheessa.

Vuoden 2013 kurseilla suomalaiskouluttajat huomasivat, että kurssien kävijöissä oli 3–5 erityisen lupaavaa naistoimittajaa, jotka voisivat mahdollisesti alkaa kouluttaa maanaisiaan kurssien jälkeen.

”Jos jokaiseen maakuntaan saadaan koulutuksella innostettua yksikin naistoimittaja aktiiviseen yhteistoimintaan, niin koulutuksilla on hyvät mahdollisuudet jatkaa hankkeen jälkeen”, kirjoitti Eeva Koskinen vuoden 2013 loppuraportissa.

Toimittajan arjen uhkat

Turvallisuustilanne Afganistanissa heikentyi loppuvuodesta 2013 ja alkuvuonna 2014 muun muassa siksi, että kansainväliset joukot suunnittelivat maasta poistumista ja presidentinvaalit olivat tulossa. Yhteiskunnan toiminta lamaantui, ja Taleban teki iskuja ja uhkasi iskeä myös vaalien aikaan.

Kevään 2014 kurssiohjelma jouduttiin peruuttamaan presidentinvaaleihin liittyvien turvallisuushkien vuoksi. Kesällä presidentti **Hamid Karzaille** valittiin seuraaja, **Ashraf Ghani Ahmadzai**.

”Monien afgaanien mielestä kumpakaan näistä presidenteistä eivät valinneet afgaanit vaan amerikkalaiset. Vaaleja ei pidetty rehellisinä, mutta ne olivat silti askel eteenpäin, koska aiemmin kansa ei ollut päässyt äänestämään”, Mattila sanoo.

Syksyn kurssit pidettiin Bamyanisissa ja Kabulissa. Bamyenin kurssille osallistui 30, Kabulin kurssille 32 toimittajaa, joista 12 tuli maakunnista.

Kouluttajina toimivat Pauliina Ståhlberg, Niina Karling, **Susanna Särkkä**, Päivi Nikkilä ja Eeva Koskinen.

Naistoimittajat ry oli suunnitellut afgaaneille myös kurssimatkaa Suomeen, mutta suunnitelma jouduttiin perumaan. Matka olisi saattanut olla yllyke lähteä pysyvästi maasta tilanteesta, jossa moni muutenkin

suunnitteli maastapakoa Afganistanin turvallisuustilanteen heikkenemisen vuoksi.

Vuonna 2015 levottomuuksien lisääntyminen esti maakuntakurssien järjestämisen.

Kevään Kabuln kurssille osallistui 26 ja lokakuun Kabu-

lin kurssille 32 naistoimittajaa. Kouluttajina toimivat Shakiba Adil, Kirsi Mattila, **Hia Sjöblom**, **Hannele Huhtala** ja Eeva Koskinen. Reissu oli erityisen merkityksellinen hankkeessa alusta asti konsulttina toimineelle Adilille.

”Kun muutin Afganistanista Suomeen, unelmanani oli, että voisin oppia Suomessa mahdollisimman paljon ja mennä sitten takaisin kotimaahani opettamaan. Siinä mielessä tämä vapaaehtoistyö oli toteen käynyt unelma”, Adil sanoo.

Afganistanilaissyntyisenä Adil oli kouluttajista ainoa, joka pystyi liikkumaan Kabulissa omin päin.

”Kantasuomalaisten kouluttajien piti olla tarkkana. He pystyivät liikkumaan vain autolla paikasta toiseen, ja heitä ohjeistettiin olemaan ottamatta kuvia edes autosta käsin, jotta he eivät herättäisi huomiota”, Adil sanoo.

Syksyn kurssille otettiin mukaan kahdeksan Kunduzista paennutta naistoimittajaa, jotka olivat joutuneet jättämään radionsa ja lehtensä.

”Saatuaan varoituksen siitä, että Taleban oli lähestymässä, he olivat pukeutuneet burkhaan ja paenneet Kabuliin. Siellä he kuulivat, että Taleban oli vallannut heidän kotikaupunkinsa, tunkeutunut heidän radioasemalleen ja toimituksiinsa ja hävittäneet siellä paikkoja”, Mattila kertoo.

Koskisen mukaan heistä joidenkin perheenjäseniä oli myös surmattu, ja paenneet naistoimittajat olivat talebanien tappolistalla.

Kaikki tämä toi naistoimittajien elämään

kuuluvat uhat konkreettisesti agendalle, ja yhtenä keskeisenä teemana kurssilla olikin turvallisuus toimittajan arjessa.

Suomessa Naistoimittajat ry:n puheenjohtaja ja hallitus vaihtuivat yhdistyksen vuosikokouksessa vuonna 2015.

Uusi hallitus päätti, että alkuaan kolmi-vuotiseksi kaavaillun Afganistan-projektin kolmas kolmivuotiskausi saisi jäädä yhdistyksen osalta viimeiseksi.

Päätös merkitsi Afganistanin naistoimittajien koulutukseen sitoutuneille surutyön alkua.

Edessä oli kuitenkin vielä pääosa kolmannesta kolmivuotiskaudesta ja senkin jälkeen vaikka mitä.

Riemua tv-studiossa

”Uutisissa kerrottiin selonteosta, jonka mukaan afganistanilaiset ovat viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana menettäneet tulevaisuudenuskonsa. Jokainen päivä on täynnä pahoja uutisia”, kirjoitti afganistanilaistoimittaja **Marzia Gholami** vuonna 2016 Kirjeitä Kabulista -kolumnissaan *Kansan Uutisissa*.

Toivottomuus johtui Afganistanin luisusta kohti kaaosta. Luisu oli kiihtynyt siitä alkaen, kun kansainväliset joukot luovuttivat päävastuun sodasta Afganistanin turvallisuusjoukoille vuoden 2014 lopussa.

Maan oma armeija ei pystynyt estämään Talebania valtaamasta yhä uusia alueita, ja myös Isis oli alkanut levittäytyä Afganista-

niin. Molemmat terroristijärjestöt tekivät pommi-iskuja, joissa kuoli paljon siviilejä.

Turvallisuustilanteen heikkenemisen huomioivat myös Learning Together -aktiivit. Länsimaalaiset eivät riskien kasvettua enää voineet matkustaa maakuntiin, joissa valtiokoneistosta ei ollut senkään vertaa suojaa kuin pääkaupungissa, joten ainoat suomalaisten vetämät kevät- ja syyskurssit järjestettiin Kabulissa.

Kouluttajina kursseilla toimivat Shakiba Adil, **Marika Kataja-Lian** ja Kirsi Mattila.

Molemmille kursseille osallistui 30 naistoimittajaa. Maakunnista tulleeille maksettiin matkat ja oleskelu Kabulissa.

”Nuoret naiset pääsivät matkustamaan maakunnista Kabuliin vain, jos heidän saatavanaan oli isä tai muu sukulainen. Onneksi edes osa heistä pääsi paikalle”, Mattila sanoo.

Kabulin kursseilla harjoiteltiin tv-studiossa, ja sinne sijoittuvat Adilin onnellisimmat muistot koko projektista.

”Muistan ikuisesti, kun maakunnista saapuneet nuoret ensimmäistä kertaa näkivät tv-studion ja pääsivät sinne harjoittelemaan. He olivat opiskelleet vuosia, mutta pelkkää teoriaa. He suhtautuivat toimittajan ammatin hyvin intohimoisesti, ja kun he saivat tv-studion laitteet käsiinsä, oli kuin taivas olisi auennut, he olivat suunnattoman iloisia ja onnellisia”, Adil kertoo.

Mattilan mukaan studiossa naiset pääsivät kokeilemaan uusia rooleja.

Harjoittelua kabulilaisessa tv-studiossa vuonna 2016. Kuva: Kirsi Mattila.

Odotushuone, 2010.

”Harvalla oli kokemusta studiokameran käsittelystä tai suoran lähetyksen ohjaamisesta. Kukin sai oman kiinnostuksensa mukaisesti vastata kuvaamisesta, äänestä, ohjaamosta tai haastattelijan tai keskustelun vetäjän roolista”, Mattila sanoo.

Afganistan naisten silmin

Koko projektin ajan suomalaistoimittajien päämääränä oli ollut kouluttaa afgaanitoimittajia paikallisiksi kouluttajiksi.

Vihdoin vuonna 2016 AWJU koki olevansa valmis järjestämään työpajoja maakunnissa paikallisten kouluttajien voimin.

Heinäkuussa AWJU:n vetämälle Mazar-e-Sarfin kurssille osallistui 23 ja Jouzjanin kurssille 26 naistoimittajaa. Marraskuussa Heratin kurssille osallistui 13 ja Parwanin kurssille 26 naistoimittajaa.

Mattilan mukaan maakuntien naiset kaipaivat opetusta kaikkein kipeimmin, koska monissa maakunnissa journalistiikan opetusta ei ollut juuri lainkaan tai se ei ollut kovin tasokasta.

”Moni heistä oli alkanut opetella ammatia suoraan työtä tekemällä”, Mattila sanoo.

Vuonna 2016 projektin tuloksia nähtiin myös Helsingissä, jossa Naistoimittajat ry

järjesti afgaaninaisten kuvajournalismia esittelevän Afganistan naisten silmin -näyttelyn.

Näyttelyn kuraattorina toimi Kirsi Mattila, ja Helsingin jälkeen näyttely vietiin Tampereen yliopistoon ja yhdeksän kaupungin kirjastoon ympäri Suomea. Näyttelyn yhteydessä hankkeen kouluttajat kertoivat naistoimittajien työstä Afganistanissa.

”Kävin näyttelyä varten läpi 9 000 kursilaisten ottamaa kuvaa ja järjestin niistä parhaat teemoittain: naiset, perhe, työ, maisemat, miehet”, Mattila sanoo.

Näyttely valotti tavallisten afganistanilaisten elämää ja siten monipuolisti suomalaisten mielikuvaa Afganistanista.

Näyttelyn kuvat huutokaupattiin Espoossa Helinä Rautavaaran museossa. Jokainen kuvaaja sai rahat kuvistaan.

Mattilan mieleen on jäänyt erityisesti eräs kuva-aihe. Kaksi kurssilaista oli ottanut kuvan samasta pikkupojasta, joka teki kadulla koulutehtäviä. Kouluvihon vieressä maassa oli kengänkiillotusvälineet.

”Se kertoi paljon Afganistanista. Lapsityöläisen halu opiskella oli niin suuri, että hän teki tehtäviään samalla, kun tienasi rahaa perheelleen kenkiä kiillottamalla”, Mattila sanoo.

Viimeinen vuosi yhdistyksen siipien suojassa

”Tilanne on vain pahentunut. Afganistanissa on työttömyyttä, hallitus on korruptoitunut ja suhteet naapurimaihin kuten Pakistaniin ovat huonot. -- Rikollisuus ja ryöstöt ovat lisääntyneet. Eivät vain Taleban ja Isis tahdo tappaa ulkomaalaisia. On myös niitä, jotka kidnappaavat ulkomaalaisia kiristääkseen rahaa”, kirjoitti Marzia Gholami vuonna 2017 Kirjeitä Kabulista -kolumnissaan *Kansan Uutisissa*.

Tämä siis oli tilanne, kun Naistoimittajat ry lähetti viimeisen kerran omat toimittajakouluttajansa Afganistaniin. Keväällä 2017 järjestetyille Kabulin kurssille osallistui 30 ja Bamyenin kurssille 18 afgaaninaistoimittajaa.

Kouluttajina Suomesta olivat **Päivi Kaipiainen-Heiskanen**, Susanna Särkkä, Kirsi Mattila ja Shakiba Adil. Paikallinen toimittaja opetti kurssilaisille editointia.

”On parasta, että editointia opettaa joku paikallinen, koska darinkielisellä tarinankeronnalla on aivan omat lainalaisuutensa. Meillä jutun kaavaksi käy ’mitä-miksi-milloin’, mutta afganistanilaisten tapa kertoa on rönsyilevämpi ja mutkikkaampi”, Koskinen sanoo.

Yksi Mattilan parhaista projektiin liittyvistä muistoista on Bamyenin kurssilta.

”Oli sykehdyttävää nähdä paikallisten into. Muistan, kun he yhdessä kumartuivat tietokoneen ääreen editointia opetellessaan. Siihen hetkeen tuntui kiteytyvän kaikkien oppimisen halu”, Mattila sanoo.

Syksyllä afgaanitoimittajakouluttajat vetivät maakuntakursseja, joille osallistui 15–20 naistoimittajaa.

Maakuntakursseilla käsiteltiin muun muassa uutisia, uutiskriteereitä, toimittajan vastuuta, toimittajan eettisiä ohjeita, dokumenttien tekoa, konfliktijournalismia, kuva-journalismia, turvallisuutta, radio-ohjelmien tekoa, vanhan ja uuden median toimintaa, tiedotustilaisuuden järjestämistä, markkinointia ja johtamista.

Vuoden 2017 syyskuussa 13 afgaaninaistoimittajaa vieraili Suomessa. Muutama heistä ei palannut Afganistaniin.

Mattilan mukaan kolme heistä sai pysyvän oleskeluluvan Suomesta ja yksi Saksasta. Viides palasi Afganistaniin, kun lapsia hoitanut anoppi sairastui.

”Se, että kaikki neljä, jotka lähtivät turvapaikkaprosessiin, myös saivat turvapaikan, osoittaa, että heillä oli vahvat perusteet toimia kuten toimivat. Afganistan oli vaarallinen naistoimittajille jo silloin”, Mattila sanoo.

Vuoden 2017 lopussa ulkoministeriön kolmas kolmevuotinen rahoituskausi Afganistan-projektille päättyi ja Naistoimittajat ry lopetti Learning Together -projektin omalta osaltaan.

Projektissa aktiivisesti mukana olleet suomalaistoimittajat päättivät jatkaa toimintaa Naistoimittajien yhdistyksestä erillisenä Learning Together -verkostona.

Naistoimittajat ry puolestaan alkoi keskittää toimintaansa enemmän Suomeen.

Välitilinpäätös: viisisataa koulutettua naistoimittajaa

Vaikka Naistoimittajat ry lopetti Afganistan-projektin omalta osaltaan, yhdistyksessä oltiin ja ollaan edelleen siitä erittäin ylpeitä. Projekti ehti yhdeksän vuoden aikana saavuttaa monia sille asetettuja tavoitteita.

Kouluttajien mukaan projektin vaikuttavuutta arvioitiin vertaamalla suunniteltuja tavoitteita toteutuneisiin tavoitteisiin, kurssilaisien kanssa käydyillä keskusteluilla ja näiltä kerätyllä kurssipalautteella.

Yksi tarkka mittari oli kurssilaisien määrien tilastointi, joka puhui omaa vastaansanomaton kieltään. Yhdeksän vuoden aikana Learning Together ehti kouluttaa peräti viittäsataa naistoimittajaa.

Toimittajan työssä olevat ja siihen valmis-tuvat naistoimittajat olivat saaneet käytännöllistä ammatillista jatkokoulutusta toivomistaan aiheista.

Kurssipalautteissaan ja mentorointikeskusteluissa lukuisat heistä kertoivat, että heidän osaamisensa, itsetuntonsa ja ammatti-identiteettinsä olivat vahvistuneet ja heidän asemansa työmarkkinoilla parantunut.

Moni kertoi kouluttajille saaneensa kurssitodistuksen tai kurssilla oppimiansa taitojen avulla hyviä töitä tai ylennyksiä. Yksi hankkeen ensimmäisistä kurssilaisista ryhtyi pyörittämään uutistoimisto Women’s News Agencya ja aloitti uuden naistenlehden julkaisun.

Projektista hyötyivät välillisesti myös kursseille osallistuneiden toimittajien silloiset ja tulevat kollegat, työnantajat, mediakenttä ja suuri mediaa kuluttava yleisö, jotka saivat osansa naistoimittajien uuden ammattitaidon ja monin tavoin avartuneen ymmärryksen hedelmistä.

Vaikka kurssien varsinaisena asiasisältönä olivat olleet journalismin erityiskysymykset, niiden yhteydessä oli käsitelty paljon myös naisten ihmisoikeuksia ja naisten roolia maan rauhanrakentamisessa. Tämä tieto levisi kursseilla olleilta journalisteilta

heidän työ- ja perheyhteisöihinsä ja heidän tuottamansa journalismin kautta median kuluttajille.

Myös kurssilaisten Suomen-vierailuilla oli suuri merkitys. Kouluttajien mukaan Suomen-matkalla olleet afgaanitoimittajat saivat pikakurssin Suomen yhteiskunnan ja median toiminnasta, ja heidän sukulaisensa, naapurinsa, työyhteisönsä ja muut verkostonsa saivat vierailun jälkeen konkreettisen kuvan maasta, joka oli sotien jälkeen rakentunut rauhalliseksi hyvinvointiyhteiskunnaksi.

Learning Together -projektin ansiosta afganistanilaisten naistoimittajien järjestö AWJU kasvoi merkittävästi. Sen jäsenmäärä kohosi hankkeen aikana kahdestasadasta neljäänsataanviiteenkymmeneen, ja se avasi hankkeen aikana toimiston viidesätoista maakunnassa Afganistanissa.

Projektin aikana AWJU myös alkoi rohkeasti ottaa kantaa sananvapauden puolesta ja reagoida journalisteihin kohdistuneisiin väkivallantekoihin.

Afganistan-projektin aikana koulutettiin kahdeksan naistoimittajaa paikallisiksi kouluttajiksi. He kykenivät jatkamaan työpajojen vetämistä Kabulissa, Parwanissa, Barchlanissa, Badakshanissa, Jouzjanissa ja Heratissa Talebanin vallankaappaukseen elokuuhun 2021 asti.

Suomalaiskouluttajat oppivat koko projektin ajan Afganistanin yhteiskunnasta, kulttuurista ja haasteista sekä median tavoista toimia.

”Se oli yhdessä oppimista ihan jokaiselle osapuolelle. *Learning together*”, Hyvönen sanoo.

Ryhmän työnohjaajana toimineen Tiina-Maija Lehtosen mukaan matkat opettivat suomalaisille paljon heistä itsestäänkin.

”Erikoisolosuhteissa joutuu väkisinkin tutkimaan myös itseään, että miksi juuri minä lähdän mukaan tällaiseen vaaralliseen hankkeeseen”, hän sanoo.

Hankkeesta tiedotettiin koko sen ajan varsin varovaisesti ja niukasti, koska sen vetäjät eivät halunneet vaarantaa kurssilaistensa tai kouluttajiensa turvallisuutta.

Kouluttajat kuitenkin kommentoivat Afganistanin asioita toisinaan Suomen mediassa ja tekivät niistä juttuja televisioon,

radioon ja lehtiin. Näin he syvensivät myös muiden suomalaisten ymmärrystä Afganistanin tilanteesta.

Päivi Nikkilä kirjoitti Afganistanin historiaa käsittelevän osion Kepan asiantuntijan **Outi Hakkaraisen** toimittamaan kirjaan *Rauhaa rakentamassa? Kansalaisjärjestöt hauroissa maissa* (Into, 2018).

Kirsi Mattila teki eräällä kurssilla olleesta Marzia Gholamista dokumenttielokuvan *Marzia, ystäväni* (2015). Kun Gholami myöhemmin joutui työttömäksi, Mattila riensi apuun. Hänen ehdotuksestaan *Kansan Uutiset* pestasi Gholamin kirjoittamaan verkkosivulleen Kirjeitä Kabulista -kolumnia.

Projektin ansiosta afganistanilaisten naistoimittajien järjestö kasvoi merkittävästi.

Oppeja tulevaa varten

Projektin aikana suomalaiset ymmärsivät myös, mitä vastaavissa koulutushankkeissa kannattaa ehkä jatkossa tehdä vielä paremmin.

Koskisen mielestä paikallisille kouluttajille olisi ollut hyvä tuottaa koulutusaineistoja jo ennen projektin loppusuoraa. Vastaavissa projekteissa niin kannattaa tehdä, jotta materiaalia voidaan kehittää ja testata rauhassa.

Suomalaisten toimittajien säännöllinen työskentely kouluttajina Afganistanin kaltaisessa vaarallisessa ympäristössä vaatisi Koskisen mukaan enemmän ammattimaista turvallisuuskoulutusta ja perustietoja kriisialueella työskentelystä.

Turvallisuudesta huolehtiminen onnistui Learning Together -projektissa hyvin, mutta se oli Koskisen mielestä vain osittain suomalaisten omaa ansiota. Suurin kunnia kuuluu hänestä paikallisille yhteistyökumppaneille ja varsinkin Shafiq Habibille, jonka vaikutusvalta ja verkostot suojelivat suomalaistoimittajia maassa kaikkialla.

”Vastaaviin projekteihin valmistautuessa ei kannattaisi jättää niin paljon tällaisten näkymättömien lankojen ja tuurin varaan vaan tehdä täsmällisempiä turvasuunnitelmia ja panostaa enemmän turvallisuuskoulutukseen. Hätätilanteissa toimimista olisi myös hyvä harjoitella etukäteen: mitä teen, jos Taleban hyökkää hotelliini”, Koskinen sanoo.

Hyvönen mielestä myös paikallisten koordinaattoreiden taustat ja motivaatiot kannattaa tarkistaa.

Kaikkein tärkeintä hänestä vastaavien projektien yhteydessä on pohtia, miten kurssien sisällöt sovitetaan ympäristöön, jossa kurssilaiset toimivat. Kaikki lähtee Hyvösen mukaan vuorovaikutuksesta ja syvän yhteyden luomisesta. On kuunneltava ja ymmärrettävä, millainen on kurssilaisten arkitodellisuus, ja nähtävä sekä uhkat että mahdollisuudet.

”Opetus ei saa tähdätä mihinkään epärealistiseen eikä lietsoa kurssilaisia tekoihin, joista koituu heille vaaraa. Sen sijaan pitää vahvistaa kurssilaisten tunnetta siitä, että heidän kokemuksensa ja ajatuksensa ovat tärkeitä ja että niistä on hyvä lähteä. Olisi hyvä, jos kahdenkeskisiin keskusteluihin olisi vielä paljon enemmän aikaa kuin meidän kurssiemme puitteissa oli mahdollista”, Hyvönen sanoo.

Koskisen mukaan vastaavissa projekteissa paikallisia yhteistyökumppaneita pitäisi tukea vielä enemmän seurantatyössä. Afganistan-hankkeessa AWJU ei ollut kyennyt pitämään sovitusti kirjaa niistä artikkeleista ja ohjelmista, joita kurssilaiset olivat kurssien jälkeen saaneet julkaistua.

”Kurssilaisilta olisikin pitänyt edellyttää tarkempaa raportointia AWJU:lle, ja julkaistuille jutuille, ohjelmille ja kuville olisi pitänyt kehittää toimivampi kokoamisjärjestelmä”, Koskinen linjaa.

Verkosto jatkaa koulutuksia

Vuonna 2018 Learning Together -verkosto päätti alkaa järjestää online-koulutustilaisuuksia afganistanilaisille ja toimittaa maa-han koulutusmateriaaleja.

Verkostoon liittyi mukaan myös uusia jäseniä, ja sen kaikki toiminta tapahtui täysin vapaaehtoistyönä.

Learning Togetherin viimeisillä varoilla rahoitettiin kaksipäiväinen vaaleja käsitellyt työpaja Kabulissa elokuussa 2018. Työpajan veti Shakiba Adil, joka oli Kabulissa ulkoministeriön nuorten rauhanprojektin koordinaattorina, ja siihen osallistuivat kaikki kahdeksan hankkeen paikallista kouluttajaa.

”Minun roolini muuttui kouluttajasta tarkkailijaksi, joka seurasi paikallisten vetäjien opetusta ja konsultoi heitä”, Adil sanoo.

Adil jakoi kurssilaisille vaalien raportointia koskevan opetusmateriaalin, jonka Hia Sjöblom oli tehnyt ja Adil kääntänyt dariksi.

Näitä materiaaleja paikalliset kouluttajat myöhemmin hyödynsivät vetämissään vaali- ja rauhanjournalismia käsittelevissä työpajoissa.

Kirsi Mattila puolestaan teki kuvajournalismia käsitteleviä power pointeja, jotka Adil käänsi dariksi.

”Niissä oli tiiviissä muodossa kaikki perusasiat kuvakompositiosta ja katseen suunnasta lähtien”, Mattila sanoo.

Kun Learning Together -verkoston rahat olivat juuri loppumassa, apua siunaantui yllättävältä taholta.

Suomen oikeusministeriö on myöntänyt vuodesta 2014 asti vuosittain demokratiapalkintoa, jonka avulla se nostaa esiin kansalaisyhteiskunnan hyviä käytäntöjä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen edistämiseksi sekä kiittää kansalaisyhteiskunnan toimijoita.

Vuonna 2018 Oikeusministeriö myönsi demokratiapalkinnon Naistoimittajat ry:n Learning Together -hankkeelle sekä Ihmisoikeusliitto ry:lle. Palkintosumma 10 000 euroa jaettiin kahtia, ja molemmat liitot saivat 5 000 euroa.

Palkintosumma ohjattiin kokonaisuudessaan sinne mistä se tulikin eli Afganistanin naistoimittajien kouluttamiseen.

Shakiba Adil toimitti rahat AWJU:lle, joka rahoitti sillä vuoden 2019 työpajat ja järjesti elokuussa Kabulissa viikon mittaisen, afgaanidokumentaristin vetämän editointikurssin.

Partasuut palaavat

Kuten mediaa seuraavat valitettavan hyvin tietävät, afganistanilaisten naisten ja tyttöjen vapautuminen ja voimaantuminen eivät saaneet jatkaa.

Monia kaupunkia jo aiemmin vallannut ääriliike Taleban valtasi pääkaupunki Kabulin elokuussa 2021 ja syrjäytti Ashraf Ghanin hallinnon.

Vaikka Talebanin edustajat elokuussa lupasivat, että Taleban antaa tällä kertaa naisten jatkaa työssäkäymistä ja tyttöjen koulunkäyntiä, kansainvälisten joukkojen lähdettyä maasta ääni kellossa muuttui.

Syyskuussa Taleban ilmoitti, että tytöt saavat käydä koulua vain 12-vuotiaaksi asti ja että se ”katsoo välttämättömäksi keskeyttää naisten työssäkäynnin joksikin aikaa”. Virallisesti Taleban ei ole ilmoittanut naisten työnteon täyskiellosta, mutta käytännössä säännöt ovat vähä vähältä kiristyneet.

Afganistanilaisista naistoimittajista pääosa on joutunut lopettamaan työnsä, naisten radiot on lakkautettu eikä useimpia naistoimittajia päästetä enää toimituksiin saati tv-studioihin.

Learning Together -hankkeen yhteistyökumppani, Kabuln yliopiston journalismin laitos, suljettiin naisilta. Toinen monivuo-

Matkalla, 2009.

Afganistanilaisista
naistoimittajista pääosa on
joutunut lopettamaan työnsä,
naisten radiot on lakautettu
eikä useimpia naistoimittajia
päästetä enää toimituksiin
saati tv-studioihin.

tinen yhteistyökumppani, Naisten asiain ministeriö, lakkautettiin ja muutettiin Hyveiden ja paheiden ministeriöksi.

”Ääriliike marssitti partasuiset miehet jälleen valvomaan afgaanien elämää ja siveyttä”, kirjoitti Learning Together -verkostoon liittynyt Katri Merikallio yhdessä **Hannu Pesosen** kanssa *Suomen Kuvalehdessä* elokuussa 2021.

Uutistoimisto Inter Press Servicen haastattelema, nimimerkkiä AB turvallisuussyistä käyttävä afganistanilainen naistoimittaja totesi syyskuussa 2021, että Afganistanissa ne toimittajat, jotka vielä tekevät työtä, työskentelevät kansainväliselle medialle ja saavat tukea organisaatioiltaan.

Useimmat paikallisissa medioissa työskennelleet naistoimittajat sen sijaan piileskelevät nyt kodeissaan, maan sisäisinä pakolaisina Kabulissa tai turvataloissa ja toivovat pääsevänsä maasta ulos.

Myös suomalaisten kouluttamat naisjournalistit joutuivat erittäin vaikeaan tilanteeseen Talebanin valtaannousun myötä. Suurimmassa vaarassa ovat nyt paikalliset kouluttajat.

He ovat paikkakunnillaan tunnettuja hahmoja, ja monet heistä tunnetaan työnsä vuoksi Afganistanissa laajemminkin. Taleban pitää yhteyksiä länsimaalaisiin vakavana rikkeenä kaikille ja toimittajan työtä erityisesti naisille, ja siksi nämä naiset ovat nyt Talebanin mustalla listalla. He ovat myös menettäneet työnsä myötä elantonsa.

”Yhteistyö meidän kanssamme on näille naisille Talebanin silmissä tahra, joka ei lähde koskaan pois”, Koskinen sanoo.

Suomalaiset Learning Together -kouluttajat pitävät afganistanilaisystäviinsä edelleen tiivistä yhteyttä ja toivovat, että Suomi kantaisi yhteistyökumppaneista vastuunsa. He ovat vedonneet ulkoministeriöön myös julkisuudessa, muun muassa *Helsingin Sanomissa* ja *Kansan Uutisissa*.

Mattilan mukaan yhteys suomalaisiin on monille afgaanitoimittajille tässä tilanteessa

ainoa elämänlanka, jota suomalaiset eivät nyt saa päästää käsistään.

”Esimerkiksi Ranska, Kanada ja Portugali ovat ottaneet listoilleen suuria määriä muusikoita, taiteilijoita ja toimittajia, joten jaksan toivoa, että Suomikin pelastaa edes kouluttamansa toimittajakouluttajat Afganistanista, mieluiten tietysti muitakin”, Mattila sanoo.

Kaikkia apua tarvitsevia ei tietenkään saada pois maasta, eikä Taleban ole paikallisten ainoa vitsaus. Muun muassa kuivuuden ja ruokapulan pahentuminen sekä köyhyyden, työttömyyden ja äitiys- ja lapsikuolleisuuden lisääntyminen koettelevat maata.

Adilin mukaan Talebanin hallintoa ei missään nimessä pidä tunnustaa, mutta Talebanin kanssa on pakko neuvotella humanitaarisen avun ehdoista ja perille saamisesta.

Learning Together -aktiivien mukaan on myös äärimmäisen tärkeää jatkaa sen seuraamista, millaiseksi afgaaninaisten ja -tyttöjen elämä Taleban-hallinnon alla muodostuu.

Lokakuussa verkosto sai Jokesilta 10 000 euron apurahan, jotta se voisi hankkia afganistanilaisilta naistoimittajilta tarinoita heidän arjestaan, kääntää ja julkaista ne Suomessa.

Tarinoita on tullut varsin paljon, ja lokakuun 2021 lopussa Adil oli hyvää vauhtia kääntämässä niitä darista englanniksi, josta ne käännetään suomeksi. *Suomen Kuvalehti* on luvannut tarjota blogialustan, jolla tekstit voidaan julkaista.

Tekstit ovat Adilin mukaan pysäyttäviä.

”Eräs naistoimittaja kuvaa afganistanilaisia Talebanin hallinnon alla kuin zombeiksi. Heidän ruumiinsa ovat elossa mutta henkensä ei. Toinen naistoimittaja taas kuvaa itseään linnuksi, jonka siivet on katkaistu. Hän on edelleen hengissä mutta ei pysty tekemään mitään, mikä tuntuu luontaiselta ja tuottaa iloa.”

”Me emme saa nyt unohtaa heitä. Afganistanilaisnaisten ja -tyttöjen asiaa on pidettävä esillä”, Koskinen sanoo.

Naistoimittajat ry Kvinnliga journalister rf

Tämän Afganistan-hankeselvityksen tekijät: **TEKSTI** Kristiina Sarasti **EDITOINTI** Johanna Liukkonen

ULKOASU Eeva Värtö **JUTTUPROJEKTIN JOHTO** Riitta Lehtimäki **KUVIEN COPYRIGHT** © kuvaajat

Naistoimittajat 75 vuotta 2021 naistoimittajat.fi

Kiitos tuesta ulkoministeriölle

Lähteet

HAASTATTELUT

Eeva Koskinen, Anne Hyvönen, Kirsi Mattila, Shakiba Adil, Tiina-Maija Lehtonen

MUUT LÄHTEET

Diallo, Hanna, "Afganistanin turvallisuustilanne alhaisin vuosiin", *Maaailma.net* 24.2.2011 <https://www.maaailma.net/uutiset/afganistanin-turvallisuustilanne-alhaisin-vuosiin>

Ebrahim, Zofeen, "Afganistanin naistoimittajat piileskelevät Talibania – Jos minut löydetään, olen varma, että minut kivitetaan kuoliaaksi", *Suomen IPS / Maaailma.net* 13.9.2021 <https://www.maaailma.net/uutiset/afganistanin-naistoimittajat-piileskelevat-talibania-jos-minut-loydetaan-olen-varma-etta>

Gholami, Marzia, "Hyvästit Afganistanille", *Kirjeitä Kabulista, Kansan Uutiset* 3.1.2016 <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3484299-kirje-kabulista-marzia-gholami-hyvasit-afganistanille>

Gholami, Marzia, "Hyvästit Afganistanille", *Kirjeitä Kabulista, Kansan Uutiset* 10.7.2017 <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3747198-kirje-kabulista-ulkomaalaisena-kabulissa>

Gholami, Marzia, muut Kirjeitä Kabulista -kolumnit, *Kansan Uutiset* <https://www.kansanuutiset.fi/avainsana/marzia-gholami>

Graham-Harrison, Emma, "In Afghanistan, fears of assassination overshadow hopes of peace", *The Guardian* 20.11.2020 <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/21/the-message-is-clear-afghans-fearful-after-second-targeted-killing-in-a-week>

Gustafsson, Mikko & Teittinen, Paavo, "Afganistanilaiset naistoimittajat kouluttivat kollegoita Suomen rahoilla, mutta hallitus ei aseta kouluttajia evakuoitavien listalle – Kuin katsoisi Anne Frankin päiväkirjaa", *Helsingin Sanomat* 16.9.2021 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-200008262109.html>

Kapiainen-Heiskanen, Päivi, "Afganinaistoimittajat innostuvat digiajan työkaluista", *Suomen tiedetoimittajain liitto* <https://www.tiedetoimittajat.fi/tiedetoimittaja/afganinaistoimittajat-innastuvat-digiajan-tyokalusta/>

Karimy, Zahra, "Media lopettaa konfliktien seuraamisen todella nopeasti", *Journalisti* 22.10.2021 <https://journalisti.fi/nakokulmat/2021/10/media-lopettaa-konfliktien-seuraamisen-todella-nopeasti-kirjoittaa-toimittaja-zahra-karimy/>

Mattila, Kirsi, "Afganistan-hanke valloitti keväällä 2016 tv-studion", *Naistoimittajat ry* 18.6.2016 <https://naistoimittajat.fi/afganistan-hanke-valloitti-kevaalla-2016-tv-studion/>

Mattila, Kirsi, "Learning Together -koulutus käynnistyy 2009", *Naistoimittajat ry*, 31.12.2009 <https://naistoimittajat.fi/learning-together-koulutus-kaynnistyy-2009/>

Mattila, Kirsi, Marzia, ystäväni, Dokumenttiprojekti 2015

Mattila, Kirsi, "Suomen ja kansainvälisen yhteisön vastuu Afganistanissa voi kasvaa pakolaiskriisin myötä – Talebanien tähänastinen toiminta vallatuilla alueilla ei lupaa hyvää", *Kansan Uutiset* 16.8.2021 <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/4575799-suomen-ja-kansainvalisen-yhteison-vastuu-afganistanissa-voi-kasvaa-pakolaiskriisin-myota-talebanien-tahanastinen-toiminta-vallatuilla-alueilla-ei-lupaa-hyvaa>

Mattila, Kirsi, "Taleban uhkaa naisten oikeuksia ja henkeä Afganistanissa – Kansainvälisiä toimijoita avustaneet erityisessä vaarassa", *Kansan Uutiset* 13.8.2021 <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/4574329-taleban-uhkaa-naisten-oikeuksia-ja-henkea-afganistanissa-kansainvalisia-toimijoita-avustaneet-erityisessa-vaarassa>

Merikallio, Katri, "Näkökulma: Suomi hylkäsi kouluttamansa naistoimittajat Afganistaniin Talibanin armeille", *Suomen Kuvalehti* 2.9.2021 <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/nakokulma-suomi-hylkasi-kouluttamansa-naistoimittajat-afganistaniin-talibanin-armeille/?shared=1193801-8dd7611-4>

Merikallio, Katri, "Suurin ahdinko on kameroilta piilossa", *Suomen Kuvalehti* 25.8.2021 <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/afganistanissa-suurin-ahdinko-on-kameroilta-piilossa-kuivuuden-takia-sato-on-olematon-ruoka-ja-vesi-uhkaavat-loppua/>

Merikallio, Katri, "Kansainvälisen yhteisön kauhugalleria nappasi ministeripestit Afganistanissa – lista tylyä luettavaa", *Suomen Kuvalehti* 8.9.2021 <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/aasia-tyynimeri/kansainvalisen-yhteison-kauhugalleria-nappasi-ministeripestit-afganistanissa-lista-tylya-luettavaa/?shared=1194364-1512db70-4>

Merikallio, Katri & Pesonen, Hannu, "Pimeys laskeutui", *Suomen Kuvalehti* 18.8.2021 <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/kun-pimeys-laskeutui-kabuliin-taliban-marssitti-taas-lukutaidottomat-miehet-valvomaan-afganistanin-naisten-siveytaa/?shared=1192220-4cf4b1ao-4>

Mäntylä, Jorma, "Tie sotaan käy...", *Voima* 14.12.2010 <https://voima.fi/arkisto-voima/tie-sotaan-kay-2/>

Naistoimittajat ry:n vuosiraportit ulkoministeriölle 2009–2018

Naistoimittajat ry, "Afgaaninaisen elämästä", 15.12.2015 <https://naistoimittajat.fi/afgaaninaisen-elamasta/>

Naistoimittajat ry, "Afganistan-hanke (–2018)" <https://naistoimittajat.fi/hankeet/afganistan-hanke/>

Naistoimittajat ry, "Afganistan-hanke päättyi" 15.2.2019 <https://naistoimittajat.fi/afganistan-hanke-paattyi/>

Naistoimittajat ry, "Afganistan-hankkeen kartoitusmatka tehdään vuonna 2008" 31.12.2008 <https://naistoimittajat.fi/afganistan-hankkeen-kartoitusmatka-tehdään-vuonna-2008/>

Naistoimittajat ry, "Afganistan naisten silmin -valokuvanäyttely Jyväskylän kaupunginkirjastossa 16.–28.1.2017" 18.12.2016 <https://naistoimittajat.fi/afganistan-naisten-silmin-valokuvanayttely-jyvaskylan-kaupunginkirjastossa-16-28-1-2017/>

Naistoimittajat ry, "Afganistan naisten silmin -valokuvanäyttely Kotkassa 9.1.–2.3.2018" 27.12.2017 <https://naistoimittajat.fi/afganistan-naisten-silmin-valokuvanayttely-kotkassa-9-1-2-3-2018/>

Naistoimittajat ry, "Afganistan naisten silmin -valokuvanäyttely Sanomatalossa" 24.9.2016 <https://naistoimittajat.fi/elamaa-afganistanissa-valokuvanayttely/>

Naistoimittajat ry, "Afganistan naisten silmin -valokuvanäyttely Turun kaupunginkirjastossa 4.–30.11." 30.10.2016 <https://naistoimittajat.fi/afganistan-naisten-silmin-valokuvanayttely-turun-kaupunginkirjastossa-04-30-11/>

Naistoimittajat ry, "Afghan Women Film Festival ja valokuvahuutokauppa" 18.8.2018 <https://naistoimittajat.fi/afghan-women-film-festival-ja-valokuvahuutokauppa-18-8/>

Naistoimittajat ry, "Vuoden 2018 Demokratiapalkinto Naistoimittajat ry:lle" 9.10.2018 <https://naistoimittajat.fi/vuoden-2018-demokratiapalkinto-naistoimittajat-rylle/>

Naistoimittajat ry, "Vuonna 2012 järjestetään koulutusta maakunnissa" 31.12.2012 <https://naistoimittajat.fi/vuonna-2012-jarjestetaan-koulutusta-maakunnissa/>

Naistoimittajat ry, "Vuonna 2014 pidetään tauko koulutuksessa mutta saadaan patalaput myyntiin" 31.12.2014 <https://naistoimittajat.fi/vuonna-2014-pidetaan-tauko-koulutuksessa-mutta-saadaan-patalaput-myyntiin/>

Naistoimittajat ry, "Vuosi 2011: naistoimittajia Kabulista Suomeen", 31.12.2011 <https://naistoimittajat.fi/vuosi-2011-naistoimittajia-kabulista-suomeen/>

Similä, Ville, "Toiveet naisten työskentelystä Afganistanissa valumassa hiekkaan – Kabulien pormestarin mukaan naiset kelpaavat vielä vessavahdeiksi", *Helsingin Sanomat* 20.9.2021 <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-200008275952.html>

Vanninen, Sari, "Afganistanin turvallisuustilanne heikkenee – Seuraukset ulottuisivat Suomeen asti", *Uusimaa* 23.3.2017 <https://www.uusimaa.fi/paikalliset/1603648>

Wikipedia, Luettelo maista lukutaidon mukaan https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_maista_lukutaidon_mukaan